

דף הבית | ארנון סגל

חמש אמהות. פרות אדומות לא תמימות ברמת הגולן

פרה־היסטוריה

עדר פרות אדומות מטופח אי שם ברמת הגולן במאמץ למצוא את האחת והיחידה שתענה לדרישות ההלכתיות במלואן ■ אם הכול ילך כשורה, בתוך שלוש שנים יהיה אפשר להיטהר מטומאת מת לראשונה מאז ימי התלמוד

זו, המשנה במסכת פרה מדברת על כבש שהולֵך אל מקום שרפת הפרה הבנוי "כיפין על גבי כיפין" – במה כפילה ההוצאת מפני קבר המצוי בשטה. "במידון עושים דברים דומים לצורך הכוהנים", מספר הרב עוזיה אריאל, "הרצון שלנו הוא לאתר לאורך הקו מקום מתאים, ולהפוך אותו לסטריילי מטומאה".

עציון משער מצדו ש"השגת מקום ראוי לשחיטת הפרה בהר הזיתים תהיה סיפור לא פשוט. הלוואי שנגיע להודמנות הזו, ובכל אופן דרשויות יצטרכו לתת ליוזמה תמי" כה מלאה. מדובר שם בתנאים פיזיים קשים מאוד. בכל אופן, עוד חוון למועד. דרי הפרות טרם נולדו, וגם אם ייוולדו הן צריכות להיות אדומות תמימות, להישאר כאלה במשך שני תיים, ולא להיפסל מכל סיבה אחרת.

"הבעיה העיקרית, להבנתי, היא השגת כוהנים טהורים מטומאת מת, שגולדו בבית וגשמדו מלהגיע לבית חולים ולבתי קברות גם בשנים שלאחר מכן. מצויה בדינו רשימה ראשונית של כוהנים כאלו, בעיקר צעירים, ואנחנו מצויים בקשר עמם ומדריכים את האמהות שלהם על שימוש בטוהרה. עם זאת,

הרב עזריה אריאל: "כעת מדובר בהפריה של פרה מזן אנגוס מפר מורכב מפרות שקרובות להיות אדומות תמימות. זה בוודאי מגדיל את הסיכויים לקבל פרה כשרה. ואם לא – נמשיך הלאה, לדור הבא, עד שנצליח"

יהודה עציון: "יגדלו אותה כמו נסיכה. אסור להטיל עליה כל משא שהוא במשך שנתיים לפחות, עד להגעתה לגיל שבו היא הופכת מבחינה הלכתית מעגלה לפרה וכשרה לשמש ככרה אדומה. יש גם לבודד אותה מזכרים. היא תזדקק למכלאה מיוחדת משלה"

אנחנו וקוקים לכהנים נוספים.

הרב עזריה אריאל מסביר ש"שאיבת מי המעיין שעל גביהם מפזרים את אפר הפרה ושומם מזים על הטמאים יכולה להיעשות לאו דווקא בידי כוהנים. גם ישראלים הטהורים מטומאת מת כשרים לכך. תהיה בסופר הזה די עבודה להרבה אנשים, ובין השאר באיטוף האפר מאתר שרפת הפרה ובשמירתו לאורך שנים. "אנחנו וקוקים גם לכוח אדם טהור לשם הובלת הצידו הרב הנדרש למעמד השחיטה. הרי אפילו שאלות פשוטות לכאורה, דוגמת השאלה מי יחזיק את סכין השחיטה בשביל הכהן השוחט, מעוררות כאן בעיות הלכ' תיות לא פשוטות. ברגע שאדם טמא מת יחזיק את הסכין, הסכין ייטמא. כשתיוולד פרה ראיה ויתקרב התאריך המתאים לש' חיתשת, נצטרך לערוך תרגילים מקרימים ולורוא שנתנו מוכנים".

בצל הצלב. גת עתיקה בהר הזיתים המשמרת את מקום שרפת הפרה

בחצר הכנסייה מצוי גם בור מים עצום, וייתכן ששימש לשם חציצה מ'קבר התהום' – קבר כלשהו המצוי בארמה ועלול להוריד לטמון את המאמץ העצום המושקע בפרה. הבור עשוי לשמש גם כמקור למי מקוהה שנמצא במקום לפי המשנה, למען הכוהן השרוף את הפרה.

עציון מספר על סיור שערך באחרונה במדרות הר הזיתים עם אנשי 'מכון המקד' רש' במטרה למצוא מקום אפשרי לשחיטת הפרה, אם וכאשר יתאפשר הרבר. מדידות ומחקרים שעסקו בעניין מצביעים כולם על חצר כנסיית דומינוס פלוויט כנקודה המ' דויקת לעריכת התהליך הנדיר, אולם עציון אינו מעניק כל סיכוי לאפשרות שעבלי הכנסייה יניחו ליהודים לקיים אותו בש' טחם: "זו תמימות מופלגת לחשוב שאפשר בכלל להידבר עם אנשי הכנסייה, ובפרט שיסכימו לארח מעמד כזה. בכלל, אינני מתלהב מפרה אדומה בצל הצלב".

ובכל זאת, לדעת אנשי 'מכון המקד'ש קיימות נקודות נוספות במדרונו המערבי של הר הזיתים שבהן אפשר יהיה לבצע את הטקס. "ייתכן שאין צורך בהכרח לעשות זאת בקו אופקי ישר מול מקום המקד'ש", מבאר הרב עזריה אריאל. "בהחלט אפשר למצוא נקודה אחרת לאורך אותו קו, מעל הכנסייה או מתחתיה. די בכך שבאופן כללי יהיה מדובר במקום המצוי ממזרח לנקודה שהמקד'ש עמד בה, ושאפשר לראות ממנה את מקום ההיכל".

בסיור דובר על הצורך להכין במה מר גבוה לצורך הפרה עצמה, ולצורך החבורה הלא מצומצמת שתידרש להפקת האפר. גם בימי קדם נדרשה כנראה במה מעין

חציצה מקברים נסתרים. פתח בור המים העתיק בחצר כנסיית דומינוס פלוויט

כדי, כר' ומתוארת לתקופה הביזנטית, אבל לא מופרך שהיא בנויה על גבי גת עתיקה צאה במקום גת עתיקה. הגת לא עתיקה עד יותר, מימי הבית.

דרושים: טהורים מכל הסוגים

אפר הפרה. הכוהנים והלו מוכרחים להיות נקיים ממום, ולשם וידוא העניין יעברו כוח האדם הרב הדרוש לשם הפקת אפרה. פחות מאשר השגת הפרה עצמה. עינת זיו, הממונה מטעם המכון על גיוס כוח האדם אפילו היסטורי, שמנוהל במקצועיות. אין להשגת פרה אדומה, משוכנע שהשלב הנוכחי של המיזם אלח רשימות של דים: "הניסיונות הקודמים נגמרו בלא כלום, והנה יש כאן ניסיון רציני מאוד, אפילו היסטורי, שמנוהל במקצועיות. אין כל ספק שאם תיוולד עגלה מתאימה, היא תישמר בהתאם להנחיות".

פרה אדומה כשרה טרם נולדה, ואף על פי כן ב'מכון המקד'ש כבר שוקרים על כוח האדם הרב הדרוש לשם הפקת אפרה. פחות מאשר השגת הפרה עצמה. עינת זיו, הממונה מטעם המכון על גיוס כוח האדם אפילו היסטורי, שמנוהל במקצועיות. אין לעומק כדי לוודא שהם מתאימים מבחינה הלכתית למשימה.

לצורך שחיטת הפרה ושריפתה, מס' פרת זיו, נדרש כוח מגיל 14 ומעלה הב' קיאו גם בשחיטה. כוחו נוסף נחוץ לאיטוף הזיתים. בחצר הכנסייה נמצא כל מה שסוהב

הטהרה מטומאת מת. הרב עזריה אריאל מספר שיש עוד הרבה מה לעשות מבחינת המחקר ההלכתי עד אז: "אני מקווה שנגיע מוכנים לדרגע הזה. קיימות המון בעיות שיש לפתור. למשל, האם בכלל אפשר לערוך את שחיטת הפרה ושריפתה בהיעדר מקד'ש? בתורה כתוב ששחיטת הפרה נעשית 'אל נוכח פני אוהל מועד' – כלומר מול פתח המקדש – והרי אין כיום מקד'ש". שני מא' מרים ארוכים שכתבו האב ובנו באחרונה מצדדים בגישה שיש לקיים את תהליך הפקת אפר הפרה גם אם משמעות הרבר היא שהטקס ייעשה בהיעדר היכל ולנוכח כיפת הסלע.

'מכון המקד'ש שוקד כבר כמה שנים על נושא הפרה האדומה, בסיוע פעיל של המ' חלקה הבינלאומית של המכון בראשות הרב חיים ריצמן. היו גם ניסיונות שלא צלחו: פרה אדומה שאותרה בארה"ב לא נשמרה שמש למצווה. כבר לפני כעשרים שנה יזמו מגדיל בקר בארה"ב הבאת אלפי פרות אדר מות ארצה בשיתוף 'מכון המקד'ש – יוזמה שכשלה לבסוף מסיבות בירוקרטיות. בעל עדר אנגוס מדרום הארץ שהמכון יצר עמו קשר לפני כשנתיים נרתע לבסוף מכך בשל פרסום העניין בעיתון 'הארץ'. עדר פרות אדומות ישראליות אחר שהמכון התעניין בו לא הגיב פרות אדומות כשרות.

ובכל זאת, הרב עזריה אריאל חש שלניסיון הנוכחי יש סיכויים גבוהים יותר מאשר קודמיו. "כעת מדובר בה' פרה' של אנגוס מאנגוס, כשגם דור האמהות מורכב מפרות שקרובות להיות אדומות תמימות. זה בוודאי מגדיל את הסיכויים לקבל פרה כשרה".

ואם אחרי הליות יתגלה שהן לא הני' בו נקבה תמימה?
"אז נמשיך הלאה, לדרור הבא, עד שתיוולד אחת כזו. כך או אחרת, יצאנו לדרך".

הגיוול שלהן דורש כעת התנהלות אחרת מצד בעלי העדר?
"כל עוד לא נולדה פרה אדומה תמימה, הוא יתנהל לגמרי כרגיל".

יהודה עציון מעפרה, פעיל הר הבית המצוי כבר שנים רבות בסדר המאמצים להשגת פרה אדומה, משוכנע שהשלב הנוכחי של המיזם משמעותי וחסר תק' דים: "הניסיונות הקודמים נגמרו בלא כלום, והנה יש כאן ניסיון רציני מאוד, אפילו היסטורי, שמנוהל במקצועיות. אין כל ספק שאם תיוולד עגלה מתאימה, היא תישמר בהתאם להנחיות".

במה יהיה שונה גיוול הפרה הזו מגיו' דולה של כל פרה אחרת?

"יגדלו אותה כמו נסיכה. אסור להטיל עליה כל משא שהוא במשך שנתיים לפ'חות, עד להגעתה לגיל שבו תהפוך מבחינה הלכתית מעגלה לפרה ותהיה כשרה לשמש ככרה אדומה. יש גם לבודד אותה מזכרים. היא תודקק למכלאה מיוחדת משלה".

פרה, פרה

כפי שאמר הרב אריאל, ברגע שאכן תי' מוצא פרה כזו, שתהיה כשרה לתפקידה, היא צריכה להיטחט' אל נוכח פני אוהל מועד', ככתוב בפרשת השבוע הנוכחת. בעברית מדוברת, הכוונה היא בדיוק מול פתח המקד'ש, מדרוה לוד הבית – בהר הזיתים. הנקודה המהווה כיום במקום שרפת הפרה היא חצר כנסיית דומינוס פלוויט שבמחצית שיפולי הר הזיתים. בחצר הכנסייה נמצא כל מה שסוהב

קשה להאמין שאי פעם חיכו כך בכי' ליון עיניים להמלטה של פרה. חמש פרות אדומות שהוורעו אי שם ברמת הגולן ואולי נכנסו להידיון בימים האחרונים עלולות לכרוע רק בשל עומס הציפיות הרובץ עליהן. אסור להטיל עול על פרה אדומה, אבל על אדומות הפרוה הללו הוטל כמעט משא הדרות כולם.

בניגוד למה שמקובל להניח, פרה אדר' מה – שאפרה המעורב במי מעיין הוא האמ' צעי היחיד להיטהר מטומאת מת – אינה יצור נדיר כל כך. אחת לשנה או שנתיים מתפרסמת בתקשורת ידיעה על היוולדה של אחת כזו. פעם זה קרה בכפר־חסידיים, פעם אחרת בדרום הארץ ופעם בארה"ב.

הבעיה היא שצבעה של פרה אדומה, שבמושגים בני ימינו פירושה בעצם פרה חומה, צריך להיות אחיד לחלוטין. אסור שאפילו שתי שערות שאינן אדומות יצמחו עליה ממקור צמיחה אחד. בעיה נוספת היא שפרה כזו צריכה להישאר אדומה תמימה עד שתגיע לגיל שנתיים, ובנוסף אסור שיעלה עליה עול. אפילו עט או רף אסור להניח עליה, ומלבד זאת אסור גם שתהיה מעוברת. בהיעדר אפר פרה אדומה – והוא איננו כבר למעלה מ־1,700 שנים – אין להיכנס למקום המקד'ש ואין לאכול מבשר הקורב'נות, וגם הלחל והתרומה מושלכות במקום להינתן לכוהן. ובכן, לראשונה באלפיים השנים האחרונות נעשה כעת מאמץ שיט' תי להשגת פרה אדומה. אין מדובר בלידה מקרית של פרה כזו, דבר שקרה כאמור גם בעבר, אלא בטיפוח עדר שלם של פרות מתאימות במטרה מוצהרת להשיג פרה אדומה תמימה לצורכי תהליך הטהרה.

הרב עזריה אריאל, בנו של נשיא 'מכון המקד'ש הרב ישראל אריאל, עמל בעניין הזה לא מעט בשנים האחרונות. כעת הוא משער שהמרחק בינינו לבין השגת אפר הפרה הוא כשלוש שנים, "אבל דרושות הרבה תפילות כדי שזה יצלח". הרב אריאל הבן מספר שזן אבי גוס האדום האמריקני, התואם לדעת מומחי ההלכה להגדרה של פרה אדומה, הפך בשנים האחרונות לפופולרי בארץ בשל טעם בשרו המשובח. "בגמרא במ' סכת נזיר, ברף ל"א, אכן כתוב שבשרה של פרה אדומה טעים יותר", הוא מציין. עזריים של אנגוס אדום הובאו לישראל לראשונה מארה"ב רק לפני כארבע שנים, כשהתגלה שזן הבקר הזה, המיועד לבשר ונחשב איכותי ביותר, מתאים מאוד לגי' דול בארץ, ובנגב בפרט. כעת יהודי שומר מצוות מהגולן המגדל בקר מהזן הזה נעתר לבקשת 'מכון המקד'ש, וייעד חמש פרות אנגוס מעדרו לטובת המיזם ההלכתי. בימים האחרונים יצא לדרך תהליך הר' רעת חמש הפרות הללו בורע שאף הוא של אנגוס אדום. הידיון של פרה נמשך כתשעה חודשים, ממש כמו הידיון אנשי, ואם ההר' רעות של חמש הפרות נקלטו כולן, כסי' ביבות פסח תשע"ח אולי אחת מהן לפחות תלד פרה אדומה תמימה.

"אי אפשר לדעת מראש אם ייוולדו וכ' רים או נקבות", מסביר הרב עזריה אריאל, "ושאלת מיליון הדולר היא אם גם במקרה שבין הילודים תהיה נקבה, היא תהיה אדר' מהדתמימה. אחרי כל המאמצים, בעניין הזה אנחנו נתונים לחלוטין בידי שמיים". גם אם תיוולד פרה כזו יש לוורא שתי' שמר בכשרותה במשך שנתיים, עד שתגיע לגיל שבו לפי ההגדרה ההלכתית היא הופ' כת מעגלה לפרה, והכשרה לשמש בתהליך